

ב. אף על פי שמימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר (אבל בימי עזרא נראה שהיה מעובר. תוס'), כאשר נצרך הדבר (כגון שלא ראו עדים הלבנה ביום שלשים ואין מקדשים עד יום ל"א, שמצוה לקדש על פי הראיה. תוס') – מעברים, ואף על פי שבכך יתקלקל יום טוב של ראש השנה אצל בני הגולה שסבורים אלול חסר, מוטב יתקלקל ר"ה ולא יתקלקלו המועדות כולן.

מבואר בגמרא (כ) שמעברים את אלול כדי שלא יצא יום הכפורים בסמיכות לשבת שלא יהו המתים יומיים ללא קבורה ויסריחו (רב אחא ברבי חנינא), או כדי שלא יצא יו"ט סמוך לשבת ולא יהא מצוי ירק טרי לאכילה (עולא). [ולדברי בר הדיא (סוכה מג: וכן אמרו בירושלמי), מעברים את אלול גם כדי שלא יחול יום ערבה בשבת. ומשמע מרש"י שם שגם בזמן שהיו מקדשים עפ"י הראיה היו מעברים. וכן משמע בתוס' להלן (כא: ד"ה על ניסן). ואולם התוס' בערכין (ט.) לא כתבו כן], אבל לדעת אחרים אין מעברים את אלול אפילו לצורך.

ולפי האמור, רב שאמר 'מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר' עיקר הכוונה לומר שלא היו נוהגים שני ימים קדש בגלל שלא באו עדים ביום ראשון, אבל בשל הדחייה הקבועה – אכן ארע שעיברו לאלול (עפ"י חזון איש קמא, ז).

ג. כמה עיבור שנה – שלשים יום. רשב"ג אומר: חדש. ופירש רב פפא דבריו, רצה חדש שלשים (כלומר הכל לפי ראיית המולד, אם ראוהו ביום שלשים – עושים אותו ראש חדש ונמצא אדר חסר, ואם ראוהו ביום ל"א – נמצא אדר מלא. חז"א קמב, ג. וע' מנ"ח ד, כא). רבי יהושע בן לוי העיד משום קהלא קדישא דירושלם: שניהם חסרים. ואילו רבי סימאי העיד משום חגי זכריה ומלאכי שאם רצו לעשותם שניהם מלאים עושים, שניהם חסרים עושים, אחד מלא ואחד חסר (בסדר הזה דוקא. רש"י) – עושים, וכך היו נוהגים בגולה. ומשום רב אמרו: לעולם אחד מלא ואחד חסר עד שיידוע לך שגם הראשון חסר. וכן שלחו למר עוקבא: אדר הסמוך לניסן לעולם חסר. ואולם השיבו על דבריו והוכיחו מהמשנה דלקמן שפעמים מלא פעמים חסר.

אף על פי כן אנו נוהגים למלא הראשון שהוא חדש העיבור, ולחסר השני. ושמא בימיהם דוקא שהיו מקדשים על פי הראיה, אמרו פעמים מלא פעמים חסר (תוס').

כלי זכוכית שנקבו והטיף לתוכם אבר – נתבאר בשבת טו.

דף כ

- כז. א. האם מעברים או מקדשים את החודש לצורך, על ידי איום העדים?
ב. אם נראה הירח 'הישן' בלילה – האם יש אפשרות לקדש החודש באותו יום?
ג. כמה זמן הירח נעלם מן העין בעת מולדו?
ד. כשיש ספק לבני בבל בקביעות החדשים – כיצד ינהגו לענין המועדות?

א. נחלקו הדעות בדבר; לרבא (הגרסא בלחם-משנה: רב. וי"ג: רבה), מעברים את החודש לצורך אבל אין מקדשים אותו ביום שלשים לצורך (החדש הזה לכם – כזה ראה ורק אח"כ קדש). וכן אמר רבי יהושע בן לוי [וכן מבואר מדברי עולא שהיו מעברים את אלול כדי שלא תחול השבת בסמיכות ליום כיפור או ליום טוב].

ואולם בשם רבי יוחנן מסרו שמאיימים על העדים על החדש שלא נראה בזמנו לקדשו, אעפ"י שלא ראוהו יאמרו ראינו, אם צריכים לעשותו חסר.

ופירש אביי שאין סתירה בין דעה זו לדעה ראשונה; כאן בניסן ותשרי וכאן בשאר חדשים (רש"י: ניסן ותשרי שהמועדות תלויות בהם – מקדשים לצורך, משא"כ בשאר החדשים. ויש מפרשים להפך. עתוס' ובעל המאור).

ורבא תלה נידון זה במחלוקת תנאים, שלדעת אחרים לעולם סדר החדשים אחד מלא ואחד חסר, ואילו לשאר תנאים מעברים או מקדשים לצורך.

ואף לדעת אחרים, אחת לכמה שנים היו חורגים מהסדר, כדי להשוות את חדשי הלבנה עם החמה (כן כתבו התוס' עפ"י הסוגיא בערכין. ומרבנו חננאל (סוכה נד): מבואר שלאחרים אין משנים הסדר לעולם. וכן הביא בתורי"ד (בשבת פז): דעה זו ודחאה).

רב דימי מנהרדעא שנה: מאיימים על העדים לקדש החדש שלא נראה בזמנו ואין מאיימים על החדש שנראה בזמנו – לעברו, משום שנראה כשקר, שהרי הרבה אחרים יש שראוהו.

ב. רבי זירא מסר: 'צריך שיהא לילה ויום מן החדש' ופרש"י שאם נראית הלבנה הישנה בלילה – אין מקדשים את החדש למחר, ואין מאיימים על העדים לקדש באותו יום אפילו יש צורך בדבר. ונחלקו רבי יוחנן וריש לקיש במקור דבר זה (מערב עד ערב או עד יום האחד ועשרים לחדש בערב – משמע מכתובים אלו שהיום הולך אחר הלילה לענין המועדות). ולדברי רבא יש נפקותא ביניהם כשנראה הירח קודם חצות הלילה – אם ניתן לקדש החדש באותו יום אם לאו.

כן פרש"י (כאן ולהלן כה). התוס' תמהו על פירוש זה, וצדדו לפרש בדרכים אחרות אלא שהקשו גם עליהם. ובעל המאור פירשה בארוכה.

ג. אמר רבי זירא אמר רב נחמן: כ"ד שעות (לפחות) מתכסה הירח; ליושבי המזרח מתכסה שש שעות מהישן ושמונה עשר מהחדש, וליושבי מערב – להפך, שש מהחדש וי"ח מהישן. ונפקא מינה בידיעה זו – להכחשת העדים, שאם יאמרו שראו את החדש בתוך כ"ד מהישן – נדע כי עדי שקר הם. לפירוש התוס' (להלן כד סע"ב, עפ"י הירושלמי), יש אפשרות מסוימת שייראה הישן בשחרית והחדש ייראה בערבית – כדברי רבן גמליאל (ע"ש, ובספר בן יהודע).

ד. אמר רבי זירא אמר רב נחמן: כל ספק בקביעות החדש [במקומות המרוחקים] – משליכים אותו לפניו, כלומר אין לחוש ולהקדים פסח או סוכות לי"ד מיום שלשים של אדר / אלול, אלא עושים יו"ט מספק גם בט"ו, כי אין לחוש שמא חיסרו ברציפות שני חדשים, כי אז היה נודע הדבר.

דף כא

כח. א. מי שהגיע מארץ ישראל למקום מרוחק שאין יודעים בקידוש החודש – האם יודיע לבני המקום מתי קדשו בית דין את החודש?

ב. המקומות שמגיעים לשם שלוחי ניסן ואין מגיעים שלוחי תשרי – האם עושים יום טוב של פסח יום אחד או יומים?

ג. המקומות המרוחקים בגולה, האם היו צמים בהם שני ימים ביום הכפורים?

ד. מתי יש לעבר את השנה משום חדש האביב?

ה. יורדי הים שאינם יודעים בקביעות החדש, לפי איזה סימן יכולים הם לדעת מתי לבער החמץ?